

BİBLİYOGRAFYA :

Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmi'*, IX, 79; Taşköprizâde, *Miftâhu's-sa'âde*, II, 126; Mecdî, *Şakâik Tercümesi*, I, 48, 49, 56, 57, 81, 209, 422; Hoca Sâdeddin, *Tâcü't-tevârih* (s.nşr. İsmet Parmaksızoğlu), Eskişehir 1992, V, 191; Nişancızâde Muhyiddin Mehmed, *Mir'ât-ı Kâinât*, İstanbul 1290, II, 327; *Keşfü'z-zunûn*, I, 74, 184; İsmâîl Belîğ, *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân*, İstanbul 1287, s. 244, 245; *Devhatü'l-meşâyih*, s. 5; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 166; Ahmed Cevdet Paşa, *Kıyas-ı Enbiyâ* (s.nşr. Ali Arslan), İstanbul 1981, II, 582; Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 329; A. Adnan Adıvar, *Osmanlı Türklerinde İlim*, İstanbul 1982, s. 18; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II, 650; Hakkı Aydın, *İslâm Hukuku ve Molla Fenârî*, Ankara 1991, s. 77; Tahsin Deliçay, *Mehmed Şâh ve Te'sisu'l-kavâ'id harfen bi harfin fi şerhi makâsidi esâsi's-sarf'* (doktora tezi, 1998), Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 28-32; Hüseyin Hüsameddin, "Molla Fenârî", *TTEM*, sy. 18 (1927), s. 150, 157; Cemil Akpınar, "Hasan Çelebi, Fenârî", *DİA*, XVI, 313, 315.

TAHSİN DELİÇAY

MEHMED ŞÂKİR EFENDİ

(ö. 1860)

Kâdirî şeyhi,
zâkirbaşı ve müzikşinas.

İstanbul'da doğdu. Tophane'de Kâdirî tarikatına ait Karabaş Tekkesi şeyhlerinden Hopçu Seyyid Ahmed Efendi'nin öğrencisi. Babasının lakabından dolayı aile Hopçuzâdelere diye tanınır. İyi bir tahsil gördü. Genç yaşta Kâdirî tarikatına intisap etti. Sesinin güzelliğiyle dikkati çeken Mehmed Şâkir, bazı dergâhlarda zâkirlik yaptıktan sonra Karabaş Tekkesi zâkirbaşılığına getirildi. Babasının vefatı üzerine adı geçen tekkeye şeyh tayin edildi (1831) ve ölümüne kadar bu görevde kaldı. Hacca da giden Mehmed Şâkir Efendi 22 Receb 1276'da (14 Şubat 1860) vefat etti ve aynı tekkenin hazîresinde mihrap önüne defnedildi. Kâdirî taçlı mezar taşında görülen, şair Senîh'e ait tarih beyti şöyledir: "Savt-ı hâme çârgâh oltun dem-i târîhde / Eyledi Şâkir Efendi evc-i Firdevs'i makâm". Üç oğlundan en büyüğü ve aynı zamanda tekkenin zâkirbaşı olan Ahmed Gavsî Efendi babasının yerine post-nişin olmuş, küçük oğlu Ali Rızâ Efendi de zâkirbaşılıktaki kudretiyle tanınmıştır.

Mehmed Şâkir Efendi tabii ses güzelliğinin yanında bestelediği dinî ve din dışı eserlerle de tanınmıştır. Müzikteki hocası Sünbülî şeyhi Şikârîzâde Ahmed Efendi olup ondan pek çok dinî eser meşketmiştir. Günümüzde kaybolmuş olan mevlid bestesiyle mi'râciyyenin nevâ bahrini de bilen Mehmed Şâkir Efendi ayrıca dö-

neminde iyi bir neyzen ve tamburî olarak şöhret bulmuştur. Çok sayıda ilâhi, peşrev ve saz semâisi bestelemişse de bunlardan çok azı zamanımıza ulaşmıştır. Sadettin Nüzhet Ergun onun on bir ilâhisinin güftesini yayımlamış (*Türk Musikisi Antolojisi*, II, 554, 556-559), Öztuna ise dokuz ilâhi, dört peşrev ve üç saz semâisinden oluşan on altı eserinin listesini vermiştir (*BTMA*, II, 331).

BİBLİYOGRAFYA :

Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul 1943, II, 469, 480, 483-484, 485, 487, 554, 556-559; Zâkir Şükrü, *Mecmûa-i Tekâyâ* (Tayşi), s. 46-47; Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, I, 550; Töre, *İlâhiler*, I, 71; III, 59-60, 122-123; VI, 96; VIII, 84; IX, 210; Sevgi Hatice Sağman, *Rûşen Efendi'nin XIX. Yüzyılda Yazılmış "Mecmûa-i İlâhiyyât" Adlı Güfte Mecmuası* (yüksek lisans tezi, 2001), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 156; Hür Mahmut Yücer, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (19. Yüzyıl)*, İstanbul 2003, s. 365; Öztuna, *BTMA*, II, 331; Ömer Tuğrul İnançer, "Kadirlik (Kadirlikte Zikir Usulü ve Musiki)", *DBİSt.A*, IV, 378; M. Baha Tanman, "Karabaş Tekkesi", a.e., IV, 441.

HASAN AKSOY

MEHMED ŞEFİK BEY

(1820-1880)

Osmanlı hattatı.

Beşiktaş'ta Kılıçali semtinde dünyaya geldi. Babası Bâbîâlî Tahvil Kalemî hulefâsından Süleyman Mâhir Bey'dir. Doğum tarihi kayıtlı değilse de altmış yaşında iken vefat ettiği yakınlarınca belirtildiğinden bu tarih 1820 olarak kabul edilmektedir. İlk tahsilini bitirdikten sonra Divân-ı Hümâyün Tahvil Kalemî'ne girdi. Burada mahlas almak usulden olduğu için vaktiyle aynı yerde çalışmış olan büyükbabasının Sebzî mahlası kendisine de verildi. Ancak Tahvil Kalemî'ndeki yeknesak iş düzeninden sıkılan Şefik Bey kalemden ayrılıp hüsn-i hat öğrenmeyi tercih etti. Galata Sarayı'nın hat hocası Ali Vasfi Efendi'den sülüs-nesih yazılarını meşkederek icâzet aldı. İcâzetnâmesinin âkibeti bilinmemekle beraber teyzesinin zevci olan Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin kendisine verdiği icâzet tasdikinden bunu 1835 yılında aldığı anlaşılmaktadır.

Şefik Bey, herhalde Ali Vasfi Efendi'nin 1837'deki ölümünden sonra Mustafa İzzet Efendi'nin öğrencisi oldu ve otuz yıl boyunca evin bir ferdi gibi yeni üstadının konağında ikamet etti. Hocasının Eyüp Sultan Camii hatipliğine getirildiği 1839 yılında ondan tekrar icâzetnâme almaya hak kazandı. Kazasker Mustafa İzzet

Efendi, evlâdı gibi sevdiği bu müstesna talebesinin hüsn-i hat sahasında yetişmesi için elinden geleni esirgemedi ve kendisi 1845'te Sultan Abdülmecid'in ikinci imamlığına tayin edildiğinde uhdesinde bulunan Hademe-i Hümâyün ve Muzıka-i Hümâyün hat muallimliklerini Mehmed Şefik Bey'e devretti. Bu vazifesini otuz dört yıl sürdüren Şefik Bey, ayrıca Silâhşorân-ı Hassa-i Şâhâne'de hat muallimliğinde bulundu. Sultan Abdülmecid'in şahsî takdirleri dolayısıyla kendisine 11 Eylül 1849'da "rütbe-i hâcegânî" tevcih edildi. Fakat Nişân-ı Hümâyün Kalemî mensubu olmadığı halde, Osmanlı tahtına çıktığı vakit tuğrasını çekecek kadar Sultan V. Murad'a bağlılık duygusundan ötürü 1879'da 750 kuruş maaşla emekliye ayrıldı. Vefatında Yahyâ Efendi Dergâhı hazîresine defnedildi. Kabrinin hem mâna hem vezin itibarıyla bozuk, ayrıca kötü bir ta'lik hattıyla yazılmış olan manzum kitâbesi şimdi yerinde değildir. Şefik Bey'in iki kızından küçüğü Hüriye Hanım da sülüs ve ta'lik yazmış olup askerî mektepler yazı muallimlerinden Ali Rızâ Efendi'nin zevcesidir. Hayatı boyunca Beşiktaş'ta oturan Şefik Bey, kızının deniz havasından rahatsızlanması üzerine son yıllarında Hırka-ı Şerif (Yeni-bahçe) taraflarına taşınmıştır.

Mehmed Şefik Bey, Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin yetiştirdiği birçok seçkin talebenin en önde gelenidir. Bilhassa celif sülüs hattını Kazasker mektebine bağlı olanlar içinde en üst mertebeye erişmiştir. Mustafa Râkım'dan sonra hâkim olan celif anlayışına tâbi hattatlar arasında bu yazıyı âdetâ mektup yazar gibi süratle ve ekseriya tashihe bile gerek duymadan kalemden çıkarmakta da Şefik Bey devrinin yegânesi sayılır. İstiflerindeki mükemmeliyetin yanı sıra harflerin teşrifatına riayetiyle de tanınan Şefik Bey hat sanatında kaidelerin elverdiği değişik uygulamalara açıktır. Her hattatın bir çeşitle sınırlı olan ve "ketebehü ..." fiiliyle başlayan celif sülüse mahsus imza istifi Şefik Bey'de en az beş farklı görünümündedir.

Şefik Bey'in, kalıp hazırlamadan doğrudan yazdığı bazı celif sülüs yazılarını beğenip de elinde bir örneğinin kalmasını istediğinde bunun altına düz bir kâğıt koyarak hattın kıyılarını iğneledikten sonra mürekkeple yazdığı nüshayı sipariş edene verdiğini, çıkardığı iğneli alt kalıbını da kendisine sakladığını Hacı Nûri Korman, Necmeddin Okyay'a anlatmıştır. Celif sülüsü nasıl süratle yazdığını gösteren şu hadise de zikre değer: Sultan Abdülaziz